

Mətnin struktur-semantik yarusunda söz sırası inversiyasının üslubi xarakteri

Aygül İlham qızı Eyyubova
Odlar Yurdu Universitetinin fəlsəfə
doktoru proqramı üzrə doktorantı
E-mail: aygul-1991@list.ru

Rəyçilər: filol.ü.e.d., prof. F.F. Cahangirov,
filol.ü.f.d., dos. K.A. Cəfərova

Açar sözlər: mətn, söz sırası, inversiya hadisəsi, semantik yarus, üslubi məqamlar

Ключевые слова: текст, порядок слов, событие инверсии, семантический уровень, приемы стилизации

Key words: text, word order, inversion, semantic level, stylization techniques

Söz sırası və onun inversiyası müasir dilçilikdə geniş və dərin araşdırma tələb edən sahədir. Söz sırasının və onun inversiyasının təbiəti, struktur-semantik əlamətləri, üslubi-funksional cəhətləri son illər linqvistika elminin diqqət mərkəzində durmaqdadır.

Söz sırası özünü nəinki üslubi cəhətdən cümlənin lazımlı vasitəsi kimi göstərir, eyni zamanda daha tam kommunikativliyə, daha tam informativliyə xidmət göstərən amil kimi çıxış edir. Aktual üzvlənmə zamanı cümlə xüsusi olaraq qurulur, onun kompozisiyası elə bir hala gətirilir ki, ən vacib informasiya “qabağa düşməsin, özünü əvvəl salmasın”. Cümlə qurulduğunda özünə müəyyən mövqə tutan yeni məlumat kommunikativ aktın psixologiyasına uyğun olaraq şüurlu surətdə cümlənin sonuna doğru yerləşdirilir. Belə olarkən təbii ki, cümlədə söz sırası inversiyasının subyektiv təzahürü meydana çıxır və söz sırasının cümlədə təbii, obyektiv axarı pozulur, inversiya yaranır.

Söz sırasındakı inversiya qədim hadisədir. Bu hadisə həm ingilis, həm də Azərbaycan dilinin mətnlərində geniş yayılmışdır.

Azərbaycan dilində söz sırası möhkəmdir; öncə mübtəda, sonra xəbər zonası, cümlənin sonunda isə xəbər gəlir. Təyin isə həmişə təyin olunandan əvvəl işlənir. Bu əlamət iltisacı quruluşun sərt qanunlarına əsaslanır. Dilin digər modelləri kimi, söz sırası da transformasiyaya (çevrilmə) məruz qalır, müxtəlif tip inversiyalar meydana çıxır.

Tədqiqatçılar müəyyənləşdirmişlər ki, söz sırasındakı inversiyalar məhz nitqə aid məsələdir (1, s. 17). Nitqə aid məsələlər isə, bəzən müxtəlif dillərə yaxud dialektlərə xas əlamətlərə malik olsa da, ən çox, ümumiyyətlə, hər cür nitqlə əlaqədar olaraq tipoloji xarakter kəsb edir.

İnversiya dil-nitq hadisəsidir. Bir sıra üslubi fiqurlar (ellipsis, antiteza, paralelizm, qradasiya, xiazma və s.) kimi inversiya da üslubi fiqurdur. İnversiya cümlədə qeyri-düzgün söz sırasıdır. İnversiya simmetrik-assimetrik fiqurdur.

Bu sıra ilə ingilis dilində *here* və *there* sözlərindən sonrakı cümlədə rastlaşmaq olur. Məs.: *Here comes Bobby. Here, is your tea. There goes your sister.*

R ritorik fiqur sistemində inversiya tədqiq edilən dillərdə daha çox müşahidə olunmaqdadır. R ritorik fiqur sistemində inversiyadan o zaman istifadə olunur ki, cavab danışana bəllidir. Bunlar şəkil etibarilə sual, mənaca isə təsdiq və ya inkar hökmlərini inversiyalaşmış biçimdə ifadə edir. R ritorik sualdan ibarət inversiyalaşmış cümlələrdə məqsəd qəti hökmü emosional-ekspressiv anla (momentlə) birləşdirməkdir. Məs.: *Bərabər olduğunuz adamla bəzi fikirləriniz*

üst-üstə düşməyə bilərmi? Hər hansı mövzuda fərqli düşünə, ayrı-ayrı fikirlərdə ola bilər-sinizmi? (2, s. 32)

Baş üzvlərin, o cümlədən mübtədanın inversiyası mətnin struktur-semantik təbəqəsində sintaktik fiqur kimi daha çox diqqəti cəlb edir (3, s. 20).

Mübtədanın inversiyası sintaktik fiqur kimi mətdə funksionallaşır, dilin ekspressiv funksiyasını gerçəkləşdirir. Belə sintaktik fiqurlarda eyni vaxtda həm yer, həm də zaman zərfliyi işlənərkən yer zərfliyi bilavasitə mübtədadan sonra, zaman zərfliyi isə yer zərfliyindən sonra gəlir. Məs: *There were not many children in the yard yesterday=Dünən həyətdə uşaq çox deyildi.*

Mübtədanın inversiyasının təbiəti müasir ingilis və Azərbaycan dillərində realiyadır. Həmin strukturda inversiyanın təhlili onun kommunikativ və sintaktik funksiyası ilə uyğun gəlir. Mübtədanın inversiyasının üslubi müəyyənliyi, təyini sintaktik fiqur kimidir. İnversiya bədii əsərdə struktur-qrammatik və kommunikativ funksiyaları yerinə yetirir. Emfatik, ritmik, həmçinin üslubi fiqurlar meydana gətirir. Üslubi funksiya gerçəkləşir: ekspressiv, arxitektonik. Ekspressiv funksiya mətnin struktur-semantik təbəqəsində konvergensiyanı meydana çıxarır. Konvergensiya mənşə ümumiliyindən asılı olmayaraq və adətən ərazi yaxınlığı və ya sıx mədəni əlaqələr nəticəsində iki və daha artıq dildə bənzər elementlərin inkişafı, müxtəlif dillərdə ümumi cəhətlərin artması deməkdir.

Digər üslubi vasitələr, ələlxüsüs da fiqurlar, mətn şəraitində emosional-bölücü, xarakteroloji, leytmotiv funksiyaları detalladır, təfərrüat yaradır. İnversiya, öz növbəsində, aydın ifadəlilik, emosionallıq vasitəsidir. Mətnin, demək olar ki, bütün funksiyalarını yerinə yetirir. Həm də funksional-semantik və sintaktik çərçivədə.

Mətdə üslubi inversiya ən qrammatikləşmiş sintaktik fiqurdur. Digər hər hansı fiqur kimi bu da universal keyfiyyətlərə malikdir. Mübtədanın inversiyası mətnin funksiyasında reallaşır, necə ki sintaktik konstruksiya kimi.

Ritmik-melodik funksiya, ekspressiv funksiya, arxitektonik funksiya, üslubi funksiya, məntiqi ayrılma funksiyası, yaradıcı vasitə. Bunlar inversiyanın üslubi funksiyalarıdır (4, s. 24).

İnversiya simmetrik-assimetrik sintaktik və kommunikativ fiqurdur. Bu fiqurların başlıca əlamətləri dissertasiya işlərində öyrənilmişdir (5, s. 174; 7, s. 16).

Bu rolu sadə cümlələrdə ikinci dərəcəli üzvlərin baş üzvlərdən öncə işlənməsi də formalaşdırır. Məsələn, ingilis dilindən fərqli olaraq, Azərbaycan dilində zərfliyin yeri bir qayda olaraq xəbərdən əvvəldədir. Çünki, zərflik xəbər tərkibinə aid olan ikinci dərəcəli üzvdür. Bütün zərflilər kimi tərz zərfliyi feili xəbərdən öncə istifadə olunur. Məs.: *Bu səhər hadisə baş verdi. Axşamçağı yağış yağmağa başladı.*

Zaman zərfliyi ingilis və Azərbaycan dilində sadə cümlənin əvvəlinə düşür. Hətta bu zərflilik sadə cümlənin ortasında və sonunda da işlənə bilər, yer zərfliyi isə əksinə, Azərbaycan dilində xəbərdən öncə işləndiyi halda, ingilis dilində isə bir qayda olaraq cümlənin sonuna düşür. Məs.: Azərbaycan dilində: *Sabah uşaqlar meydançada oynayacaqlar.*

İngilis dilində: *Today they work in the garden.*

İngilis dilində sadə quruluşlu xəbər mübtədadan öncə gələrək üslubi fiqur olaraq çıxış edir. Məs.: *Smiledhe. (S.Maughan); Drank Matt. (C.Joogan); Did not answer Ashurst (C. Galsworthy).*

Nəqli cümlədə söz sırasının inversiyası: ingilis dilində nəqli cümlələr düşən tonla deyilir: *My name is Kate.* Bu cümlədə sözlərin sırası belədir: 1-mübtədə 2-xəbər 3-tamamlıq 4-zərflilik.

İngilis dilində xəbər mübtədadan sonra, tamamlıqdan öncə yerləşir. Zərflilik cümlənin əvvəlində sonunda ola bilər. Təyin aid olduğu sözdən əvvəl yerləşir. *In Winter my friendwrote*

me very often = Qışda dostum mənə tez-tez məktub yazardı.

Cümlədə xəbər və yaxud onun bir hissəsinin mübtədadan öndə işlənməsi halları da mövcuddur. İnciviyalaşmış belə cümlələr, məsələn, *there is (are)- var, there was (were)- vardı, there willbe- olacaq* sözləri ilə başlayan cümlələrdə sözlərin sırası aşağıdakı kimidir:

1+2+3+4

1- *there*

2- *2-to be feilinın lazım forması*

3- *3-mübtədə*

4- *4-zərflik*

There is a book on the table = Stolun üstündə kitab var.

İngilis dilində tabeli söz birləşmələrinin işləndiyi konstruksiyalarda inversiya hadisəsi baş verir və bu zaman mürəkkəb xəbər mübtədadan önə keçir. Məs.: *Looed at the two ladies with an obsequious air he. (S. Maugham), Sat with her hands nervously clasped, a spot of colour on her high cheek bones, listening to what was about to happen below she. Seemed to have invented the same machine years ago someone. (M. Wilson)*

İngilis dilində tabesiz söz birləşmələrində xəbər tutduğu yer, funksiya inversiya yaradır: *Blushed and smiled she. (S. Maugham). Not only saw but heard itwe. (B. Shaw)*

İsmi xəbər işləndiyi cümlələrdə inversiya. Xəbər sintaktik yarusda başlıca funksiyası mübtədə vasitəsi ilə təzahür olunan əşyanın əlamətini göstərməkdən ibarətdir. Xəbər iş görənin nə kimi hərəkətə və duruma, xarakter və keyfiyyətə sahib olduğunu bildirir. İsmi xəbər adlarla, məsdər və köməkçi sözlərlə ifadə olunur. Məs.: *Cavad idi o. Mənəm bacınızın qonşuluğunda aylarca bağbanlıq edən ("Azərbaycan hekayələri"), Yumru idi onun gözləri (S.S. Axundov), Mümkündür bir sıra sözləri ilk baxışdan oxumaq.*

Var adam, mərifətdən yoxdur xəbəri, Var adam, sultanı, xanı bəyənəmiz. (Aşıq Abbas), Varam sənün ürəkdən haq bağırın marşına, Üfürdək maskasılə kimdir çıxan qarşına. (H. Cavid), Bağbandır Adil əmi. İnsandır kainatı fəth edən. Südəbənün sevgilisidir o (M. İbrahimov), Gürcü şeirin ilk ustasıdır o. Mənəmdir dünya, övladlarını görəndə.

Feili xəbər işləndiyi cümlələrdə inversiya. Feili xəbər Azərbaycan dilində təsriylənən (şəxslı) feillərlə ifadə olunur. Məs.: *Ölçüb-biçirdi verəcəyi sualları. Pərt oldu qarşıdakı münasibətdən. Düşünüb-daşındım sabahkı müzakirə barəsində. Bu nümunələr sadə feili xəbərli cümlələrin inversiyasına nümunə ola bilər.*

Azərbaycan dilində mürəkkəb (tərkibi) feili xəbərli cümlələrin inciviyalaşmış cümlələri də geniş yayılıb. Məs.: *Başladı dağı seyr etməyə. Yorulmaq bilməmiş insanın gəli. İnsan yer üzünə tanrı gələli. (S. Vurğun) Danışmalı oldum məqamında. Donub qaldım bu mənəzərəyə.*

Azərbaycan dilində feili xəbər təkrar olunması yolu ilə mətndə inversiya yaranır. Xüsusən də, poetik mətnlərdə: *Təslim ol, təslim ol, Büsütün dağı. (S. Vurğun), Toxuyurdu, toxuyurdu xalçasını mahnı oxuyaraq.*

Baxdı, nə baxdı... ağaran saçıma

Pozdu Kürdoğlunun halını gəldi (H. Kürdoğlu)

Toyuxur, toxuyur xalçanı anam

Həsətimə yana-yana (H. Kürdoğlu)

İngilis dilində əsas feil+köməkçi feil strukturunda inversiya baş verir. Məs.:

Does he go there?

Yes, he does.

He does not go there.

Do you want to go?

Yes, I do.

Ido not want to go.

Did he become angry?

Yes, he did.

He did not *become* angry. (Əsas feillər)

Köməkçi feillərdə:

May he go there?

Yes, he *may*.

Has he gone there?

Yes, he *has*.

He has not gone there.

Is he angry?

Is he angry?

Yes, he *is*.

He *is* not angry.

Xəbər+ mübtədə söz sırası haqqında Yusif Süleymanlı yazır: “*There*” formal sözü ilə başlanan nəqli cümlələrə (*There was a train at 11 o'clock.- There is a good flim on TV tonight*) xas olan söz sırası (xəbər+mübtədə) ənənəvi olaraq “*inversiya*” adlandırılır. Bu qəbildən olan nəqli cümlələr həm məzmun, həm də formaca xüsusi qrup cümlə hesab edilir və baş üzvlərin «xəbər+mübtədə» şəklində düzülməsi adı söz sırasının *inversiyası* adlanır” (7, s. 83).

Üslub dil vasitə və hadisələrindən məqsədyönlü biçimdə istifadə üsuludur. *İnversiya* hadisəsindən də kommunikasiya məqsədilə əlaqədar seçmə, seçilən vahidləri əlaqələndirmək vasitəsi kimi istifadə olunur. *İnversiya* mətnə ekspressivlik verir. Burada dilin sintaktik qaydaları və sözişlətmə normaları əsas yer tutur.

İnversiya üslubi sintaksisin mövzudur. Üslubi sintaksis ayrı-ayrı sintaktik konstruksiyaların çeşidli semantik çalarlarının təzahüründən istifadəni tədqiq edir. Bu əslində sintaktik hadisələrdən üslubi məqsədlə istifadədir. Bu təlimlə sadə cümlənin müxtəlif növlərinin sinonimliyi, cümlədə söz sırasının üslubi funksiyaları kimi sintaktik fiqurlar (nitq fiqurları) öyrənilir.

Söz sırasının *inversiyası* dialoq mətnlərinin üslubi şəraiti ilə birbaşa əlaqə yarada bilər. Bu, realıqla bilavasitə əlaqədardır. Nitq bu vasitə ilə daha asan gerçəkləşir və mənimsənilir.

Söz sırasının *inversiyası* hadisəsi dialoq nitqində daha çox görünür. Dialoq iki və daha çox şəxs arasında olan danışıqdır. O.S. Axmanova yazır ki, «dialoq-iki və ya daha çox şəxs arasında olan söhbət və dram əsərlərinin əsas nitq şəklidir. Dialoq-nitqin mühüm bir forması olub, burada hər bir ifadə, *inversiyalaşmış* model birbaşa müraciət edənə yönləndirilir. Dialoq öz sintaktik təbiətinə görə ayrı-ayrı konstruksiyaların lokal nisbi müxtəsərliyi və sadəliyinə, asanlıqına görə də seçilir» (8, s. 76).

Tədqiqatçılar dialoqun kommunikativ özəlliklərindən bəhs edərkən də *inversiya*nın dialoq nitqi üçün səciyyəvi olduğunu birinci növbədə göstərirlər (9, s. 34).

Dialoqun sintaktik təbiəti onun kommunikativ funksiyası ilə də bilavasitə bağlıdır. Dialoq interaktiv forma olduğundan burada *inversiyalaşmış* cümlələrə çox rast gəlmək olur. Həmin amil danışıq dilinə məxsus söz sırası *inversiyasını* da yaradır. F. Safiliuninin dediyi kimi, bu faktor danışıq dili üçün ümumi olan hadisələri meydana gətirir. Qoşulma-parselyat və söz sırasının dəyişməsi hadisəsini də (10, s. 223-227).

Kommunikativ istiqamətin aydınlaşdırılmasında söz sırası *inversiyası* mühüm rol oynayır. Öncə xəbər, onun ardınca digər cümlə üzvləri, sonda mübtədə strukturu sözsüz üslubi məqama xidmət edir. Sərbəst söz sırasının xeyli sayda modeli var və bunlar müxtəlif *inversiyalar*

yaratmışdır.

İnversiyanın tədqiq edilən dillərdə bir biçimi də tamamlığın cümlənin sonunda durmasıdır:

Bu bağlar yetirdi *xan Ələsgəri*,
Sazıyla yaratdı *dürri, gövhəri*.

Bir məsələni də göstərmək lazımdır ki, üslubi inversiyaları digər dillərin təsiri saymaq düzgün deyildir. «Dillərin sintaktik quruluşundakı inkişafın səbəbini başqa dillərin təsiri kimi izah etmək olduqca asan yoldur, çünki sintaksisdə, ələlxüsus da nitq sintaksisində dillərarası tipoloji uyğunluq çoxdur. Belə uyğunluqları A dildə V dilin, V dildə C dilin və s. təsiri ilə yarandığını iddia etmək olar. Lakin bu, adətən hadisələrin əsl səbəbləri aydınlaşdırmaq işinə sadəcə olaraq əngəl törədir... Deməli, bu və ya digər dildəki ayrı-ayrı keyfiyyət dəyişmələrinin səbəblərini də həmin dilin strukturundakı daxili ziddiyyətlərdə axtarmaması lazım gəlir.

Məsələ burasındadır ki, inversiyanın, ümumiyyətlə, sərbəst sıranın meydana çıxma səbəbi məhz türk dilləri sintaksisinin öz daxili ziddiyyətləri ilə bağlıdır. Belə ki, müasir psixolinqvistik sübut edir ki, möhkəm söz sırası kommunikativlik cəhətdən əlverişli deyil, çünki belə sırada mübtədə və xəbər tez-tez bir-birindən çox aralı düşür (11, s. 12). Başqa sözlə, kommunikativlik cəhətdən, xəbərlə mübtədanın daha aydın əlaqələnməsi (predikasiya) cəhətdən onların bir-birinə yaxın sıralanması lazım gəlir. Sadəcə cümlədə uzun feili tərkiblərin işlənməsi isə cümlənin həcmi çox böyükdür, bir sıra hallarda mübtədə və xəbərin bir-birindən olduqca uzaqda gəlməsinə səbəb olur. Deməli, mübtədə və xəbərin kommunikativlik cəhətdən aydın əlaqələnməsi ilə cümlənin genişlənməsi arasında ziddiyyət vardır» (12, s. 182).

Beləliklə, dilin başlıca hadisəsi olan söz sırasının inversiyası əsas etibarilə üslubiyyət bəhsində öyrənilir. Burada sözügedən hadisə üslubi-sintaktik planda tədqiq edilir. Yəni üslubi sintaksis inversiya hadisəsinin semantik strukturunu, yaranma səbəblərini və yollarını, növ və tiplərini və s. cəhətlərini araşdırır.

Söz sırası və inversiya sintaktik quruluşun ən vacib hadisəsi olduğuna görə, həm də ünsiyyətə xidmət edən əsas vasitə kimi nəzəri cəlb edir. Hadisənin həmin əlaməti şübhəsiz, nitqlə əlaqədardır. Cümlə nitq prosesində müxtəlif dəyişikliyə məruz qalır, sıra pozulur. İnsan fəaliyyətinin ayrı-ayrı sahələrinə xidmət edən hadisə nitqin xarakterindən asılı olaraq müxtəlif vəzifələri yerinə yetirir. Mətnin xarakteri ilə bağlı olaraq inversiya hadisəsinin semantik-funksional tərəfi dəyişir. İnversiya mətndə əlavə ekspressiv-emosional çalarlar ifadə edir. Bundan savayı, mətndə sıra müxtəlif üslubi rənglər və boyalarla təzahür edilir. Belə hadisələrlə, sözün həqiqi mənasında ekspressiv (üslubi) sintaksis maraqlanır.

Məqalənin aktuallığı. Söz sırasının inversiyası ingilis və Azərbaycan dillərində fərqli struktur-semantik özəlliklərlə səciyyələnir. Çünki bu dillərin qrammatik quruluşu fərqlidir. Söz sırasının nəticəsi olan inversiya hadisəsi ingilis dilində ciddi və mühüm əlamətləri ilə nəzəri cəlb edir. İngilis dili analitik dillərdəndir, Azərbaycan dili isə iltisəqiliyin əsas xüsusiyyətlərini daşıyır. İngilis dilində qrammatik əlaqə, münasibət köməkçi sözlər, söz sırası, intonasiya və sözdəyişmə, söz-formalarla və s. vasitəsilə təzahür olunur. Bu baxımdan söz sırasında inversiyanın öyrənilməsi dilçiliyin hər zaman aktuallığı ilə fərqlənən problemlərindən olmuşdur.

Məqalənin elmi yeniliyi. Elmi yenilik ondan ibarətdir ki, məqalədə danışığ nitqindəki sərbəst söz sırasının xarakteri və inversiyanın doğulma səbəbləri aydınlaşdırılır. Xüsusən də, söz sırası inversiyasının simmetrik-assimetrik sintaktik fiqur kimi mətndə oynadığı rol müəyyənləşdirilir. Dialoq şəraitində kommunikativ inversiyanın əmələ gətirdiyi özəlliklər təhlil olunur.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən bu sahədə fəaliyyət göstərən mütəxəssislər faydalana bilər.

Ədəbiyyat

1. Cavadov Ə.M. Müasir Azərbaycan dilində sintaktik vahidlərin sırası. Bakı: Elm, 1977.
2. S Elsəvər. Sevgi nədir? Ədəbiyyat qəzeti, 2021, 3 aprel.
3. Тавасиева А.З. Инверсия подлежащего как синтаксическая фигура: Автореф дис. ...канд. филол.наук. М., 2002.
4. Кварцхава М.И. Стилистические функции порядка слов в английском предложении (к проблеме актуализации): Автореф. дис. ... канд.филол.наук. М., 1978.
5. Пугачева Ю.Н. Симметрично-ассимметричнык синтаксические фигуры. КД, М., 1999.
6. Süleymanlı Y. Azərbaycan və ingilis dillərində sadə cümlə. Bakı: Elm və təhsil, 2010.
7. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М.: Советская энциклопедия, 1966.
8. Балаев А.Р. Основные коммуникативные характеристики диалога: Автореф. дис. канд.филол.наук, М., 1971.
9. Сафиуллина Ф.С. Актуальные проблема изучения синтаксиса тюркской разговорной речи. Тюркское языкознание. Материалы III Всесоюзной тюрккологической конференции. Ташкент: ФАН Узбексой ССР, 1985.
10. Гаджиева Н.З. О роли некоторых внутренних и внешних факторов в изменениях структуры тюркских языков, СТ, 1972, № 3.
11. Сəfərzadə М. Azərbaycan dilinin dialekt sintaksisi. Bakı: Elm və təhsil, 2016.

А.И. Ейюбова

Стилистический характер инверсии порядка слов на структурно-семантическом уровне текста

Резюме

В статье проясняется характер обычного порядка слов и причины возникновения инверсии. В частности, определяется роль инверсии порядка слов в тексте как симметрично-асимметричной синтаксической фигуры. В контексте диалога анализируются особенности коммуникативной инверсии.

С точки зрения актуализации инверсии отводится роль и типичным аспектам.

Инверсия порядка слов в письменной речи характеризуется различными структурно-семантическими особенностями как в английском так и в азербайджанском языках, поскольку грамматическая структура синтетических и аналитических языков различна.

Феномен инверсии, который является изменением порядка слов, привлекает внимание в английском языке своими серьезными, важными особенностями. Английский является одним из аналитических языков, а азербайджанский язык обладает основными принципами агглютинации.

В английском языке грамматическое спряжение, относительные вспомогательные слова, порядок слов, интонация и словоизменение, проявляются с помощью словоформ и других форм.

A.I. Eyyubova

The stylistic character of the inversion of the word order at the structural-semantic level of the text

Summary

The article clarifies the nature of the usual word order and the reasons for the inversion. In particular, the role of inversion of the word order in the text as a symmetric-asymmetric syntactic figure is determined.

The features of communicative inversion are analyzed in the context of dialogue. From the point of view of actualization of inversion, a role is also assigned to typical aspects.

The inversion of the word order in written speech is characterized by different structural and semantic features in both English and Azerbaijani languages, since the grammatical structure of synthetic and analytical languages is different.

The phenomenon of inversion, which is a change in the order of words, attracts attention in the English language for its serious, important features. English is one of the analytical languages, and the Azerbaijani language has the basic principles of agglutination. In English, grammatical conjugation, relative auxiliary words, word order, intonation and inflection are manifested using word forms and other forms.

Redaksiyaya daxil olub: 24.08.2021